

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके
॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ द्वितीयः प्रश्नः ॥

॥ हरिः ओ(४)म् ॥

नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्रये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि।
ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

सह वै देवानां चासुराणां च यज्ञौ प्रततावास्तां
वयग्ं स्वर्गं लोकमेष्यामो वयमेष्याम इति
तेऽसुरास्सन्नह्य सहसैवाचरन्ब्रह्मचर्येण तपसैव
देवास्तेऽसुरा अमुह्यग्ंस्ते न प्राजान्ग्ंस्ते
पराऽभवन्ते न स्वर्गं लोकमायन्प्रसृतेन
वै यज्ञेन देवास्स्वर्गं लोकमायन्नप्रसृते
नासुरान्पराऽभावयन्प्रसृतो ह वै
यज्ञोपवीतिनो यज्ञोऽप्रसृतोऽनुपवीतिनो
यत्किञ्च ब्राह्मणो यज्ञोपवीत्यधीते यजत एव
तत्तस्माद्यज्ञोपवीत्येवाधीयीत याजयेद्यजत
वा यज्ञस्य प्रसृत्या अजिनं वासो वा दक्षिणत
उपवीय दक्षिणं बाहुमुद्धरतेऽवधत्ते सव्यमिति

Please let us know of any errors in this text.

यज्ञोपवीतमेतदेव विपरीतं प्राचीनावीतगं
संवीतं मानुषम् ॥ 1 ॥

रक्षागंसि हवा पुरोऽनुवाके तपोग्रमतिष्ठन्त
तान्प्रजापतिर्वरिणोपामन्त्रयत् तानि
वरमवृणीतादित्यो नो योद्धा इति
तान्प्रजापतिरब्रवीद्योधयध्वमिति
तस्मादुत्तिष्ठन्तगं हवा तानि
रक्षागस्यादित्यं योधयन्ति
यावदस्तमन्वंगात्तानि ह वा
एतानि रक्षागंसि गायत्रियाऽभिमन्त्रितेनाम्भसा
शाम्यन्ति तद् ह वा एते ब्रह्मवादिनः
पूर्वाभिमुखास्सन्ध्यायां गायत्रियाऽभिमन्त्रिता
आप ऊर्ध्वं विक्षिपन्ति ता
एता आपो वज्रीभूत्वा तानि रक्षागंसि
मन्देहाऽरुणे द्वीपे प्रक्षिपन्ति यत्प्रदक्षिणं
प्रक्रमन्ति तेन पाप्मानमव धून्वन्त्युद्यन्तमस्तं
यन्तमादित्यमभिध्यायन्कुर्वन्ब्राह्मणो
विद्वान्त्सकलं भद्रमश्रुतेऽसावादित्यो ब्रह्मेति
ब्रह्मैव सन्ब्रह्माप्येति य एवं वेद ॥ 2 ॥

यद्दे॒वा दे॒व॒हेळ॑नं॒ दे॒वा॑सश्च॒कृ॒मा व॒यम्।
 आदि॑त्या॒स्तस्मा॑न्मा॒ मुञ्च॑त॒र्तस्य॑र्ते॒न॒ मामि॑त।
 दे॒वा॑ जी॒वन॑का॒म्या यद्वा॒चाऽनृ॑तमूदि॒म।
 तस्मा॑न्न॒ इ॒ह मु॑ञ्चत॒ विश्वे॑ दे॒वास्स॒जोष॑सः।
 ऋ॒तेन॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी ऋ॒तेन॑ त्व॒गं स॑र॒स्वति॑।
 कृ॒तान्नः॑ पा॒ह्येन॑सो॒ यत्किञ्च॑नृ॒तमूदि॑म।
 इन्द्रा॑ग्नी॒ मि॒त्रावरु॑णौ॒ सोमो॑ धा॒ता बृ॒हस्प॑तिः।
 ते नो॑ मु॒ञ्चन्त्वे॑न॒सो॒ यदन्य॑कृ॒तमा॑रि॒म।
 स॒जा॒त॒श॒गुंसा॑दु॒त जा॑मि॒श॒गुंसा॑ञ्चा॒यस॒श॒गुंसा॑दु॒त
 वा॒ कनी॑यसः।
 अना॑धृष्टं दे॒वकृ॑तं॒ यदे॑न॒स्तस्मा॑त्त्व॒मस्मा॑ञ्जा॒तवे॑दो
 मुमु॑ग्धि।
 यद्वा॒चा यन्म॑न॒सा बा॒हुभ्या॑म॒रूभ्या॑म॒ष्टीव॑द्भ्याग्
 शि॒श्रैर्य॑द॒नृ॒तं च॑कृ॒मा व॒यम्।
 अ॒ग्नि॒र्मा॒ तस्मा॑दे॒न॒सो॒ गार्ह॑पत्यः
 प्रमु॑ञ्चतु च॒कृ॒म या॑नि॒ दुष्कृ॑ता।
 [अ॒ग्नि॒र्मा॒ तस्मा॑दे॒न॒सः॒ प्रमु॑ञ्चतु
 च॒कृ॒म या॑नि॒ दुष्कृ॑ता।]
 येन॑ त्रि॒तो अ॑र्ण॒वान्नि॑र्ब॒भूव॑ ये॒न॒
 सूर्य॑ तम॒सो निर्मु॑मोच।
 येनेन्द्रो॑ वि॒श्वा॒ अज॑हा॒दरा॑ती॒स्तेना॒हं ज्योति॑षा

ज्योतिरानशान आक्षि।
 यत्कुसीदमप्रतीत्तं मयेह येन यमस्य
 निधिना चरामि।
 एतत्तदग्रे अनृणो भवामि जीवन्नेव
 प्रति तत्तै दधामि।
 यन्मयि माता यदा पिपेष यदन्तरिक्षं
 यदाशसाऽतिक्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता
 यदापं इमं मे वरुण तत्त्वां यामि त्वं नो
 अग्रे स त्वं नो अग्रे त्वमग्रे अयासि ॥ 3 ॥

मुमुग्धि सप्त च ॥ 3 ॥

यददीव्यनृणमहं बभूवादिथ्सन्वा
 सञ्जगर जनैभ्यः।
 अग्निर्मा तस्मादिन्द्रश्च संविदानौ प्रमुञ्चताम्।
 यद्धस्ताभ्यां चकर किल्बिषाण्यक्षाणां
 वृष्टुमुपजिघ्रमानः।
 उग्रं पश्या च राष्ट्रभृच्च
 तान्यप्सरसावनुदत्तामृणानि।
 उग्रं पश्ये राष्ट्रभृत्किल्बिषाणि
 यदक्षवृत्तमनुदत्तमेतत्।
 नेत्रं ऋणानृणव इथ्समानो यमस्य

लोके अधिरञ्जुराय।
 अवं ते हेळ उदुत्तममिमं मे वरुण
 तत्त्वां यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने।
 सङ्कुसुको विकुसुको निर्ऋथो यश्च निस्वनः।
 ते(२) ऽस्मद्यक्ष्ममनांगसो दूरादूरमचीचतम्।
 निर्यक्ष्ममचीचते कृत्यां निर्ऋतिं च।
 तेन यो(२) ऽस्मथ्समृच्छातै तमस्मै प्रसुवामसि।
 दुश्शगुंसानुशगुंसाभ्यां घणेनानुघणेन च।
 तेनान्यो(२) ऽस्मथ्समृच्छातै तमस्मै प्रसुवामसि।
 सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि
 मनसा संगंशिवेन।
 त्वष्टा नो अत्र विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु
 तन्वो(२) यद्विलिष्टम् ॥ 4 ॥

कृत्यां निर्ऋतिं च पञ्च च ॥ 4 ॥

आयुष्टे विश्वतो दधद्यमग्निर्वरेण्यः।
 पुनस्ते प्राण आयाति परा यक्ष्मगं सुवामि ते।
 आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो
 घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि।
 घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेवं
 पुत्रमभिरक्षतादिमम्।

इ॒मम॑ग्र॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से कृ॒धि
 ति॒ग्ममो॑जो॒ वरु॑ण॒ सगं॑शि॒शाधि॑ ।
 मा॒तेवा॑स्मा॒ अदि॑ते॒ शर्म॑ यच्छु॒ विश्वे॑
 दे॒वा ज॑रं॒दष्टि॑र्यथाऽस॑न्त् ।
 अ॒ग्र आयू॑ग्षि॒ पव॑स॒ आसु॑वो॒र्जमि॑षं॒श्च नः॑ ।
 आ॒रे बा॑धस्व॒ दुच्छु॑ना॒म् ।
 अ॒ग्ने प॑वंस्व॒ स्वपा॑ अ॒स्मे वर्च॑स्सु॒वीर्य॑म् ।
 दध॑द्र॒यिं म॒यि पो॑ष॒म् ।
 अ॒ग्निर्ऋ॑षिः॒ पव॑मानः॒ पाश्च॑जन्यः॒ पुरो॑हितः ।
 तमी॑महे॒ महा॑ग॒यम् ।
 अ॒ग्ने जा॒तान्प्र॑णु॒दा न॑स्स॒पत्नान्प्र॑त्यजा॒ताञ्जा॑तवेदो
 नुद॑स्व ।
 अ॒स्मे दी॑दिहि॒ सुम॑ना॒ अहे॑ळ॒च्छर्म॑न्ते॒ स्याम॑
 त्रि॒वरू॑थ उ॒द्भौ ।
 सहे॑सा जा॒तान्प्र॑णु॒दा न॑स्स॒पत्नान्प्र॑त्यजा॒ताञ्जा॑तवेदो
 नुद॑स्व ।
 अधि॑ नो ब्रू॒हि सु॑मन॒स्यमा॑नो व॒यग्ं स्या॑म॒
 प्र॑णु॒दा न॑स्स॒पत्नान् ।
 अ॒ग्ने यो नो॑ऽभितो॒ जनो॑ वृ॒को
 वारो॑ जिघागं॑सति ।

ताग्स्त्वं वृत्रहञ्जहि वस्वस्मभ्यमाभर।
 अग्ने यो नोऽभिदासति समानो यश्च निष्ट्यः।
 तं वयग्ं समिधं कृत्वा
 तुभ्यमग्नेऽपि दध्मसि।

यो नश्शपादशपतो यश्च नश्शपतश्शपात्।
 उषाश्च तस्मै निमृक्च सर्वं पापग्ं समूहताम्।
 यो नस्सपत्नो यो रणो मर्तोऽभिदासति देवाः।
 इध्मस्यैव प्रक्षायतो मा तस्योच्छेषि किञ्चन।
 यो मां द्वेष्टि जातवेदो यं चाहं द्वेष्मि यश्च माम्।
 सर्वाग्ंस्तानग्ने सन्दह याग्श्चाहं द्वेष्मि ये च माम्।
 यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः।
 निन्दाद्यो अस्मान्दिफसाच्च सर्वाग्ंस्तान्मष्मषा कुरु।
 सगंशितं मे ब्रह्म सगंशितं वीर्या(२)म् बलम्।
 सगंशितं क्षत्रं मे जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः।
 उदैषां बाहू अतिरमुद्वर्चो अथो बलम्।
 क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्रानुन्नयामि स्वां(२) अहम्।
 पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात्पुनश्चक्षुः पुनश्श्रोत्रं म्
 आगात्पुनः प्राणः पुनराधीतं म् आगात्।
 [पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात्पुनश्चक्षुः पुनश्श्रोत्रं म्
 आगात्पुनः प्राणः पुनराकूतं म्
 आगात्पुनश्चित्तं पुनराधीतं म् आगात्।]

वैश्वान॒रो मेऽद॑ब्धस्तनूपा अव॑बाधतां
दुरि॒तानि॒ विश्वा॑ ॥ 5 ॥

पोषं॑ दध्मसि पुरोहि॑तश्च॒त्वारिं॑ च ॥ 5 ॥

वैश्वान॒राय॒ प्रति॑वेदयामो॒ यदी॑नृण॒गं
सं॒ङ्गरो॒ देवता॑सु।

स ए॒तान्पाशा॑न्प्र॒मुच॑न्प्रवेद् स नो॑
मुश्चातु॑ दुरि॒तादव॑द्यात्।

वैश्वान॒रः पव॑यान्नः प॒वित्रै॑र्यथ्सं॒ङ्गर॑म॒भि
धावा॑म्या॒शाम्।

अना॑जान॒न्मन॑सा॒ याच॑मानो॒ यदत्रै॑नो॒
अव॑ तथ्सु॑वामि।

अ॒मी ये सु॒भगे॑ दि॒वि वि॒चृतौ॒ नाम॒ तार॑के।

प्रेहा॑मृतस्य यच्छ॑तामे॒तद्वृ॒द्धक॑मोच॑नम्।

विजि॑हीर्ष्व लो॒कान्कृ॑धि ब॒न्धान्मु॑ञ्चासि॒ बद्ध॑कम्।

योने॑रिव॒ प्रच्यु॑तो॒ गर्भ॑स्सर्वा॑न्प॒थो अ॑नुष्व।

स प्र॑जा॒नन्प्रति॑गृ॒णीत॒ विद्वान्प्र॒जाप॑तिः

प्रथ॑म॒जा ऋ॒तस्य॑।

अ॒स्माभि॑र्द॒त्तं ज॒रसः॑ प॒रस्ता॑दच्छि॒त्रं

तन्तु॑मनु॒ सञ्च॑रेम।

त॒तं तन्तु॑मन्वेके॒ अनु॑सञ्च॑रन्ति॒ येषा॑

दत्तं पित्र्यमायनवत्।
 अबन्ध्वेके ददतः प्रयच्छाद्वातुं
 चेच्छुक्नवागुंसस्वर्ग एषाम्।
 आरभेथामनुसग्रभेथागुं समानं
 पन्थामवथो घृतेन।
 यद्वां पूर्तं परिविष्टं यद्ग्नौ तस्मै
 गोत्रायेह जायापती सग्रभेथाम्।
 यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं
 पितरं वा जिहिगंसिम।
 अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्य उन्नो
 नेषद्दुरिता यानि चकृम।
 भूमिर्माताऽदितिर्नो जनित्रं
 भ्राताऽन्तरिक्षमभिशस्त एनः।
 द्यौरनः पिता पितृयाच्छं भवासि जामि मित्वा
 मा विविथ्सि लोकात्।
 यत्र सुहार्दस्सुकृतो मदन्ते विहाय रोगं
 तन्वा(२)गुं स्वायाम्।
 अश्लोणाङ्गैरहुतास्वर्गे तत्र पश्येम
 पितरं च पुत्रम्।
 यदन्नमद्म्यनृतेन देवा दास्यन्नदास्यन्नुत
 वा करिष्यन्।

यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किञ्च
प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु।

यदन्नमन्त्रि बहुधा विरूपं वासो
हिरण्यमुत गाम्जामविम्।

यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किञ्च
प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु।

यन्मे मनसा वाचा कृतमेनः कदाचन।

[यन्मया मनसा वाचा कृतमेनः कदाचन।]

सर्वस्मान्मेळितो मोग्धि त्वग्ं हि

वेत्थं यथातथम् ॥ 6 ॥

[सर्वस्मात्तस्मान्मेळितो मोग्धि त्वग्ं हि

वेत्थं यथातथम् ॥ 6 ॥]

चरेम पुत्रग्ं षट्च ॥ 6 ॥

वातरशना ह वा ऋषयश्श्रमणा ऊर्ध्वमन्थिनो

बभूवुस्तानृषयोऽर्थमायग्गुस्ते

निलायमचरग्गुस्तेऽनुप्रविशुः कूश्माण्डानि

ताग्स्तेष्वन्वविन्दञ्छ्रद्धया च तपसा च

तानृषयोऽब्रुवन्कथा निलायं चरथेति त

ऋषीनब्रुवन्नमो वोऽस्तु भगवन्तोऽस्मिन्धाम्नि

केन वस्सपर्यामेति तानृषयोऽब्रुवन्पवित्रं नो

ब्रू॒त॒ ये॒ना॒रे॒प॒सं॒स्स्या॒मे॒ति॒ त॒ ए॒तानि॑
 सू॒क्तान्य॑पश्यन्॒ यद्दे॒वा दे॒व॒हेळ॑नं॒ यददी॑व्य॒वृण॑म॒हं
 ब॒भू॒वायु॑ष्टे वि॒श्वतो॑ दध॒दित्ये॑तैराज्यं॑ जुहुत
 वैश्वान॒राय॑ प्रति॒वेद॑याम॒ इत्यु॑पतिष्ठत॒
 यद॑र्वा॒चीन॒मेनो॑ भ्रूण॒हत्या॑यास्तस्मा॑न्मोक्ष्यध्व॒
 इति॑ त॒ ए॒तैर॑जुहवु॒स्तेऽरे॒पसो॑ऽभवन्कर्मा॒ -
 दिष्वे॒तैर्जु॑हयात्पू॒तो दे॒वलो॒कान्त्सम॑श्रुते ॥ 7 ॥

कू॒श्मा॒ण्डैर्जु॑हयाद्योऽपू॒त इ॒व॒ मन्ये॑त॒ यथा॑ स्ते॒नो
 यथा॑ भ्रूण॒हैव॑मेष भ॒वति॑ योऽयो॒नौ रे॒तस्सि॒ञ्चति॑
 यद॑र्वा॒चीन॒मेनो॑ भ्रूण॒हत्या॑यास्तस्मा॑न्मुच्यते
 याव॒देनो॑ दी॒क्षामु॑पैति दी॒क्षित॑ ए॒तैस्सं॑त॒ति
 जु॒होति॑ सं॒वत्सरं॑ दी॒क्षितो॑ भ॒वति
 सं॒वत्स॒रादे॒वात्मानं॑ पु॒नीते॑ मा॒सं दी॒क्षितो॑
 भ॒वति॑ यो मा॒सस्स॑ सं॒वत्स॒रस्सं॑वत्स॒रादे॒वात्मानं॑
 पु॒नीते॑ चतुर्विंश॒तिगुं॑ रात्री॒र्दीक्षितो॑ भ॒वति॑
 चतुर्विंश॒तिर॒र्धमा॑सास्सं॒वत्स॒रस्सं॑वत्स॒रादे॒वात्मानं॑
 पु॒नीते॑ द्वा॒दश॑ रात्री॒र्दीक्षितो॑ भ॒वति॑ द्वा॒दश॑
 मा॒सास्सं॑वत्स॒रस्सं॑वत्स॒रादे॒वात्मानं॑ पु॒नीते॑
 षड्रात्री॒र्दीक्षितो॑ भ॒वति॑ षड्वा
 ऋ॒तव॑स्सं॒वत्स॒रस्सं॑वत्स॒रादे॒वात्मानं॑ पु॒नीते॑

ति॒स्रो रात्री॑र्दीक्षि॒तो भ॑वति त्रि॒पदा॑
गाय॒त्री गा॑यत्रि॒या ए॒वात्मानं॑ पुनी॒ते न
मा॒गुंस॑मंश्रीया॒न्न स्त्रिय॑मुपे॒या॒न्नोपर्या॑सीत्
जुगु॑प्से॒तानृ॑ता॒त्पयो॑ ब्राह्म॒णस्य॑ व्र॒तं य॑वा॒गू
रा॑ज॒न्यस्या॑मि॒क्षा वैश्य॑स्याथो॑ सौ॒म्येऽप्य॑ध्व॒र
ए॒तद्ब्र॑तं ब्रूया॒द्यदि॑ मन्ये॑तोप॒दस्या॑मीत्यो॒दनं
धा॒नास्स॑त्कू॒न्धृत॑मित्यनु॒व्रत॑येदा॒त्मनो॑ऽनु॒पदा॑साय ॥ ८ ॥

अ॒जान् ह॒ वै पृ॑श्रीग॑स्तप॒स्यमा॑ना॒न्ब्रह्म॑
स्वय॑म्ब॒भ्यान॑र्ष॒त्त ऋ॑षयोऽभव॒न्तदृ॑षी॒णामृ॑षि॒त्वं
तां दे॒वता॑मुपा॒तिष्ठ॑न्त य॒ज्ञका॑मा॒स्त ए॒तं
ब्र॑ह्मय॒ज्ञम॑पश्य॒न्तमा॑ऽह॒रन्ते॑नाय॒जन्त॑
यदृ॒चोऽध्य॑गी॒षत् ताः॑ पय॑ आहु॒तयो॑
दे॒वाना॑मभव॒न् यद्य॑जूग्ं॒षि घृ॑ताहु॒तयो॑ यथ्सामा॑नि
सोमा॑हु॒तयो॑ यदथ॑र्वाङ्गि॒रसो॑ मध्वा॑हु॒तयो॑
यद्ब्रा॑ह्म॒णानी॑तिहा॒सान्पु॑रा॒णानि॑ कल्पा॒न्नाथा॑
नारा॑श॒गुंसी॑र्मेदाहु॒तयो॑ दे॒वाना॑मभव॒न्ताभिः॑ क्षुधं
पा॒प्मान॑मपा॒घ्नन्न॑प॒हत॑पाप्मानो दे॒वास्स्वर्गं॑
लो॒कमा॑य॒न्ब्रह्म॑ण॒स्सायु॑ज्य॒मृष॑योऽगच्छन् ॥ ९ ॥

पञ्च॒ वा ए॒ते म॑हाय॒ज्ञास्स॑त॒ति प्र॑ता॒यन्ते॑
स॒त॒ति स॑न्तिष्ठन्ते दे॒वय॑ज्ञः पि॒तृय॑ज्ञो

भू॒तय॒ज्ञो म॑नुष्यय॒ज्ञो ब्र॑ह्मय॒ज्ञ इति॑ यद॒ग्नौ
 जु॒होत्य॒पि स॒मिधं॑ तद्दे॒वय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यत्पि॒तृभ्य॑स्स्व॒धा क॒रोत्य॒प्यप॒स्तत्पि॑तृय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यद्भू॒तेभ्यो॑ ब॒लिग्ं॑ ह॒रति॑ तद्भू॒तय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यद्ब्रा॑ह्म॒णेभ्यो॑ऽन्नं ददा॑ति॒ तन्म॑नुष्यय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते
 यथ्स्वा॑ध्याय॒मधी॑यी॒तैका॑मप्यृचं यजु॒स्सामं॑ वा
 तद्ब्र॑ह्मय॒ज्ञस्सन्ति॑ष्ठते यदृ॒चोऽधी॑ते॒ पय॑सः
 कू॒ल्या॑ अस्य पि॒तृन्थ॒स्वधा॑ अ॒भिव॑हन्ति
 यद्य॒जूग्ंषि॑ घृ॒तस्य॑ कू॒ल्या॒ यथ्सा॑मानि॒ सोमं॑
 ए॒भ्यः प॑वते॒ यदथ॑र्वाङ्गि॒रसो॑ म॒धोः॑ कू॒ल्या॒
 यद्ब्रा॑ह्म॒णानी॑तिहा॒सान्पु॑रा॒णानि॑ कल्पा॒न्गाथा॑
 नारा॑श॒गुंसी॑र्मेद॒सः॒ कू॒ल्या॑ अस्य पि॒तृन्थ॒स्वधा॑
 अ॒भिव॑हन्ति॒ यदृ॒चोऽधी॑ते॒ पय॑ आहुतिभिरे॒व
 तद्दे॒वाग्स्त॑र्पयति॒ यद्य॒जूग्ंषि॑ घृ॒ताहु॑तिभि॒र्यथ्सा॑मानि॒
 सोमा॑हुतिभि॒र्यदथ॑र्वाङ्गि॒रसो॑
 मध्वा॑हुतिभि॒र्यद्ब्रा॑ह्म॒णानी॑तिहा॒सान्पु॑रा॒णानि॑
 कल्पा॒न्गाथा॑ नारा॑श॒गुंसी॑र्मेदाहुतिभिरे॒व
 तद्दे॒वाग्स्त॑र्पयति॒ त ए॑नं तृ॒प्ता आ॑युषा॒
 तेज॑सा॒ वर्च॑सा श्रि॒या यश॑सा
 ब्र॒ह्मव॑र्च॒सेना॒न्नाद्ये॑न च तर्पयन्ति ॥ 10 ॥

ब्रह्मयज्ञेन॑ यक्ष्यमाणः॑ प्राच्यां॑ दिशि
 ग्रामाद॑च्छदिर्द॒र्श उदी॑च्यां प्रागुदी॒च्यां वो॒दितं
 आदित्ये॑ दक्षिण॒त उ॑पवीयो॑पविश्य
 हस्ता॑ववनिज्य॒ त्रिरा॑चामेद्द्विः प॑रिमृज्य
 सकृदु॑पस्पृश्य शिर॒श्चक्षु॑षी॒ नासिके॑
 श्रोत्रे॑ हृदय॑मालभ्य॒ यत्त्रिरा॑चामति॒ तेन॒
 ऋचः॑ प्रीणाति॒ यद्द्विः॑ प॑रिमृजति॒ तेन॒
 यजु॑गंषि॒ यत्सकृदु॑पस्पृशति॒ तेन॒ सामानि॑
 [यत्स॒व्यं पा॒णिं पा॒दौ प्रो॒क्षति॑]
 यच्छिर॒श्चक्षु॑षी॒ नासिके॑ श्रोत्रे
 हृदय॑मालभते॒ तेनाथ॑र्वाङ्गिरसो॑
 ब्राह्म॑णानीतिहा॒सान्युरा॑णानि॒ कल्पान्गाथा॑
 नारा॑शगुंसीः प्रीणाति॒ दर्भा॑णां
 महदु॑पस्तीर्यो॒पस्थं॑ कृत्वा
 प्राडा॑सीनस्स्वाध्याय॒मधी॑यीतापां॒ वा
 एष॑ औषधीना॒गुं रसो॑ यद्दर्भा॒स्सर॑समे॒व
 ब्रह्म॑ कुरुते दक्षिणोत्त॒रौ पा॒णी [पा॒णीपा॒दौ]
 कृत्वा स॑प॒वित्रा॒वोमि॑ति॒ प्रति॑पद्यत ए॒तद्वै
 यजु॑स्त्रयीं विद्यां प्रत्ये॒षा वागे॑तत्प॒रम॑क्षरं
 तदे॒तदृ॒चाऽभ्यु॑क्त मृ॒चो अ॒क्षरे॑ पर॒मे

व्योमन् यस्मिन्देवा अधि विश्वे
निषेदुर्यस्तन्न वेद् किमृचा करिष्यति य
इत्तद्विदुस्त इमे समांसत इति त्रीनेव
प्रायुङ्क्त भूर्भुवस्स्वरित्याहैतद्वै वाचस्सत्यं
यदेव वाचस्सत्यं तत्प्रायुङ्क्ताथं
सावित्रीं गायत्रीं त्रिरन्वाह
पृच्छोऽर्धर्चशोऽनवानगं सविता श्रियः
प्रसविता श्रियमेवाप्रोत्यथो प्रज्ञातयैव
प्रतिपदा छन्दागंसि प्रतिपद्यते ॥ 11 ॥

ग्रामे मनसा स्वाध्यायमधीयीत् दिवा नक्तं
वेति हं स्माह शौच आह्वेय
उतारण्येऽबलं उत वाचोत तिष्ठन्नुत
ब्रजन्नुतासीन उत शयानोऽधीयीतैव
स्वाध्यायं तपस्वी पुण्यो भवति य एवं
विद्वान्स्वाध्यायमधीते नमो ब्रह्मणे
नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये
नमो विष्णवे बृहते करोमि ॥ 12 ॥

मध्यन्दिने प्रबलमधीयीतासौ खलु वावैष
आदित्यो यद्ब्राह्मणस्तस्मात्तर्हि

तेक्षिणं॑ तपति॒ तदेषा॑ऽभ्युक्ता।
चि॒त्रं दे॒वाना॑मुद॒गादनी॑कं
चक्षु॑र्मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्या॒ग्नेः।
आऽप्रा॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्ष॒गं सूर्य॑ आ॒त्मा
जग॑तस्त॒स्थुष॑श्चेति॒ स वा ए॒ष य॒ज्ञस्स॒द्यः
प्रता॑यते स॒द्यस्सन्ति॑ष्ठते॒ तस्य॒ प्राक्सा॒यम॑वभृ॒थो
नमो॑ ब्रह्म॑ण॒ इति॑ परि॒धानी॑यां॒ त्रिरन्वा॑हाप
उ॒पस्पृ॑श्यं गृ॒हाने॑ति॒ ततो॒ यत्किञ्च॒
ददा॑ति॒ सा दक्षि॑णा ॥ 13 ॥

तस्य॒ वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञस्य॒ मेघो॑ ह॒विर्धानं॑
वि॒द्युद॒ग्निर्व॑र्ष॒गं ह॒विस्स्त॑नयि॒तुर्वष॑ट्कारो
यद॑व॒स्फूर्जा॑ति॒ सोऽनु॑वषट्कारो
वा॒युरा॒त्माऽमा॑वा॒स्यां स्वि॑ष्ट॒कृद्य॒ एवं
वि॒द्वान्मे॒घे व॑र्षति॒ वि॒द्योत॑माने स्त॒नय॑त्यव॒स्फूर्जा॑ति
पव॑माने वा॒याव॑मावा॒स्याया॑ग् स्वाध्या॒यम॑धी॒ते
तप॑ ए॒व तत्त॑प्यते॒ तपो॑ हि स्वाध्या॒य
इत्यु॑त्त॒मं नाक॑ग् रोह॒त्युत्त॑मस्स॒मानाना॑
भवति॒ याव॑न्त॒गं ह॒ वा इ॒मां वि॒त्तस्य॑
पूर्णा॑ दद॒ध्वर्गं॑ लो॒कं ज॑यति॒ ताव॑न्तं लो॒कं
ज॑यति॒ भूया॑ग्सं चाक्ष॒य्यं

चापं पुनर्मृत्युं जयति ब्रह्मणस्सायुज्यं गच्छति ॥ 14 ॥

तस्य वा एतस्य यज्ञस्य द्वावनध्यायौ
यदाऽऽत्माऽशुचिर्यद्देशस्समृद्धिर्देवतानि
य एवं विद्वान्महारात्र उषस्युदिते
ब्रजग्गुस्तिष्ठन्नासीनश्शयानोऽरण्ये
ग्रामे वा यावत्तरसग्ग्ं स्वाध्यायमधीते
सर्वान्तलोकाञ्जयति सर्वान्तोकाननृणोऽनुसञ्चरति
तदेषाऽभ्युक्ता।

अनृणा अस्मिन्ननृणाः परस्मिग्गुस्तृतीये
लोके अनृणास्स्याम।

ये देवयाना उत पितृयाणास्सर्वान्पथो
अनृणा आक्षीयेमेत्यग्निं वै जातं पाप्मा
जग्राह तं देवा आहुतीभिः पाप्मानमपाघ्नन्नाहुतीनां
यज्ञेन यज्ञस्य दक्षिणाभिर्दक्षिणानां
ब्राह्मणेन ब्राह्मणस्य छन्दोभिश्छन्दसाग्
स्वध्यायेनापहतपाप्मा स्वाध्यायो देवपवित्रं वा
एतत्तं योऽनूत्सृजत्यभागो वाचि भवत्यभागो
नाके तदेषाऽभ्युक्ता।

यस्तित्याजं सखिविदग्ं सखायं न तस्य
वाच्यपि भागो अस्ति।

यदीग्ं शृणोत्यलकग्ं शृणोति न हि प्रवेदं
 सुकृतस्य पन्थामिति तस्मात्स्वाध्यायोऽध्यैतव्यो
 यं यं क्रतुमधीते तेन तेनास्येष्टं
 भवत्यग्नेर्वायोरोदित्यस्य सायुज्यं
 गच्छति तदेषाऽभ्युक्ता।

ये अर्वाङ्मुत वा पुराणे वेदं विद्वाग्ंसमभितो
 वदन्त्यादित्यमेव ते परिवदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं
 तृतीयं च हृग्ंसमिति यावतीर्वे देवतास्तास्सर्वा
 वेदविदिं ब्राह्मणे वसन्ति तस्माद्ब्राह्मणेभ्यो
 वेदविद्भ्यो दिवे दिवे नमस्कुर्यान्नाश्लीलं
 कीर्तयेदेता एव देवताः प्रीणाति ॥ 15 ॥

रिच्यंत इव वा एष प्रेव रिच्यते यो
 याजयति प्रति वा गृह्णाति याजयित्वा प्रतिगृह्य
 वाऽनंश्नन्तिस्स्वाध्यायं वेदमधीयीत त्रिरात्रं वा
 सावित्रीं गायत्रीमन्वातिरेचयति वरो दक्षिणा
 वरैणैव वरग्ं स्पृणोत्यात्मा हि वरः ॥ 16 ॥

दुहे ह वा एष छन्दाग्ंसि यो याजयति स येन
 यज्ञक्रतुना याजयेत्सोऽरण्यं परेत्यं शुचौ देशे
 स्वाध्यायमेवैनमधीयन्नासीत तस्यानशनं दीक्षा
 स्थानमुपसद् आसनं सुत्या वाग्जुहूर्मनं

उप॒भृ॒द्धृ॒तिर्ध्रु॒वा प्रा॒णो ह॒विस्सामा॑ध्व॒र्युस्स वा
ए॒ष य॒ज्ञः प्रा॒णदक्षि॑णोऽन॒न्तदक्षि॑ण॒स्समृ॑द्धतरः ॥ 17 ॥

क॒ति॒धाऽव॑कीर्णी॒ प्रवि॑शति॒ चतु॑र्धेत्या॒हुर्ब्रह्म॑वा॒दिनो॑
म॒रुतः॑ प्रा॒णैरिन्द्रं॑ बले॒न बृ॑हस्पतिं
ब्रह्म॑वर्च॒सेना॒ग्निमे॒वेत॑रेण॒ सर्वे॑ण॒ तस्यै॑तां
प्राय॑श्चित्तिं॒ वि॒दाश्च॑कार सु॒देवः का॑श्यपो यो
ब्रह्म॑चा॒र्यव॑किरे॒दमा॑वा॒स्याया॑गुं॒ रात्र्या॑म॒ग्निं
प्र॒णीयो॑पसमा॒धाय॑ द्वि॒राज्य॑स्योप॒घातं॑ जुहोति
का॒माव॑कीर्णोऽस्म्य॒वकी॑र्णोऽस्मि॒ काम॑ कामा॒य
स्वाहा॑ कामाभि॒द्रुग्धो॑ऽस्म्यभि॒द्रुग्धो॑ऽस्मि॒ काम॑
का॒माय॑ स्वाहेत्य॒मृतं॑ वा आ॒ज्यम॑मृतमे॒वात्म॑न्ध॒त्ते
हु॒त्वा प्र॑य॒ताञ्ज॒लिः कवा॑तिर्य॒ङ्मुग्नि॑म॒भिम॑न्त्रयेत् सं मां
सि॒ञ्चन्तु॑ म॒रुत॑स्समिन्द्र॒स्सं बृ॑हस्पतिः।

सं मा॒ऽयम॑ग्निस्सिञ्च॒त्वायु॑षा च॒ बले॑न॒
चायु॑ष्मन्तं करोत॒ मेति॑ प्रति॒ हास्मै॑ म॒रुतः॑
प्रा॒णान्द॑धति॒ प्रतीन्द्रो॑ बलं॒ प्रति॑
बृ॒हस्पति॑र्ब्रह्मवर्च॒सं प्रत्य॑ग्निरि॒तर॑त्सर्व॒गुं
सर्व॑तनुर्भू॒त्वा सर्व॑मायु॒रेति॑ त्रि॒रभि॑मन्त्रयेत्
त्रि॒षत्या॑ हि दे॒वा योऽपू॑त इव॒ मन्ये॑त्
स इ॒त्थं जु॑हयादि॒त्थम॑भि॒मन्त्र॑येत् पुनी॒त

ए॒वात्मान॑मा॒युरे॒वात्म॑न्ध॒त्ते व॒रो दक्षि॑णा
व॒रेणै॒व व॒रग्गं॑ स्पृ॒णोत्या॒त्मा हि व॒रः ॥ 18 ॥

भूः प्र॑प॒द्ये भु॒वः प्र॑प॒द्ये स्वः प्र॑प॒द्ये
भूर्भू॒वस्स्वः॑ प्र॑प॒द्ये ब्र॒ह्म प्र॑प॒द्ये ब्र॒ह्मको॒शं
प्र॑प॒द्येऽमृतं॑ प्र॑प॒द्येऽमृत॑को॒शं प्र॑प॒द्ये च॒तुर्जालं॑
ब्र॒ह्मको॒शं यं मृ॒त्युर्नाव॑पश्यति॒ तं प्र॑प॒द्ये
दे॒वान्प्र॑प॒द्ये दे॒वपुरं॑ प्र॑प॒द्ये प॒रीवृ॑तो
व॒रीवृ॑तो ब्र॒ह्मणा॑ वर्म॒णाऽहं॑ तेज॒सा
कश्य॑पस्य॒ यस्मै॑ नम॒स्तच्छि॒रो ध॒र्मो मूर्धा॑नं
ब्र॒ह्मोत्त॑रा॒ ह॒नुर्य॒ज्ञोऽध॑रा॒ विष्णु॑र॒हृद॑य॒गं
सं॒वत्स॑रः प्र॒जन॑नम॒श्विनौ॑ पू॒र्वपा॑दा॒व॒त्रिर्म॑ध्यं
मि॒त्राव॑रु॒णाव॑पर॒पादा॑व॒ग्निः पु॒च्छस्य॑ प्रथ॒मं
काण्डं॑ तत् इन्द्र॒स्ततः॑ प्र॒जाप॑तिर॒भयं॑
चतु॑र्थ॒गं स वा ए॒ष दि॒व्यश्शा॑क्व॒रश्शि॑शु॒मार॒स्तगं॑
ह॒ य ए॒वं वेदा॑पं पु॒नर्मृ॑त्युं ज॒यति॑ ज॒यति॑
स्व॒र्गं लो॒कं नाऽध्व॑नि॒ प्रमी॑यते
ना॒प्सु प्र॑मी॒यते॒ नाऽग्नौ॑ प्र॑मी॒यते
[नाऽग्नौ॑ प्र॑मी॒यते॒ नाऽप्सु॑ प्र॑मी॒यते]
ना॒न॒पत्यः॑ प्र॑मी॒यते॑ ल॒घ्वान्नो॑ भ॒वति॑
ध्रु॒वस्त्वम॑सि ध्रु॒वस्य॑ क्षि॒तम॑सि॒ त्वं

भू॒ताना॒मधि॑पतिरसि॒ त्वं भू॒ताना॒ग्
 श्रेष्ठो॑ऽसि॒ त्वां भू॒तान्युप॑पर्यावर्तन्ते
 नम॑स्ते॒ नम॒स्सर्वं॑ ते॒ नमः॑ ॥ 19 ॥

[नम॑स्ते॒ नम॒स्सर्वं॑ ते॒ नमो॑ नम॑श्शिशुकुमाराय॒ नमः॑ ॥ 19 ॥]

[नमः॑ प्रा॒च्यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नमो
 दक्षि॑णायै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नमः
 प्रती॑च्यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नम
 उदी॑च्यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च॒ नमो॑ नम
 ऊ॒र्ध्वायै॑ दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च
 नमो॑ नमो॑ऽध॒रायै॑ दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च
 नमो॑ नमो॑ऽवा॒न्तरा॑यै दि॒शे याश्च॑ दे॒वतां
 ए॒तस्यां॑ प्र॒तिव॑सन्त्ये॒ताभ्यं॑श्च
 नमो॑ नमो॑ गङ्गा॒यमु॑नयोर्मध्ये ये॑ वस॒न्ति॒ ते मे
 प्रस॑न्नात्मानश्चिरं जी॒वितं॑ वर्ध॒यन्ति॑

नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च

नमो नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमः ॥ 20 ॥

सह रक्षागंसि यद्देवा यददीव्यन्नायुष्टे वैश्वानराय वातरशना ह
कूश्माण्डैरजान् ह पञ्च ब्रह्मयज्ञेन ग्रामे मध्यन्दिने तस्य वै
मेघस्तस्य वै द्वौ रिच्यते दुहे ह कतिधाऽवकीर्णा भूरेकान्नविंशतिः ॥ 20 ॥

सह वातरशना दुहे ह त्रयोविंशतिः ॥ 20 ॥

[सह रक्षागंसि यद्देवास्सप्तदश यददीव्यन्पञ्चदशायुष्टे
चतुस्त्रिंशद्वैशानराय षड्विंशतिर्वातरशना ह
कूश्माण्डैरजान् ह पञ्च ब्रह्मयज्ञेन ग्रामे मध्यन्दिने तस्य
वै मेघस्तस्य वै द्वौ रिच्यते दुहे ह कतिधाऽवकीर्णा
भूर्नमः प्राच्यै विंशतिः ॥ 20 ॥]

[सह ब्रह्मयज्ञेन विंशतिः ॥ 20 ॥]

ओं।

नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्रये
नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।

नमो वाचे नमो वाचस्पतये
नमो विष्णवे बृहते करोमि।

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ हरिः ओ(३)म् ॥

॥ इति कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥